

ALKOL KULLANIM BOZUKLUĞUNDA CİNSİYET FARKLILIĞI: YATAN HASTA VERİLERİNİN İNCELENMESİ*

Gender Differences in Alcohol Use Disorder: Evaluation the Inpatient Treatment Data

Dr. E. Cüneyt Evren¹, Dr. Ömer Saatcioğlu¹, Dr. Bilge Evren², Dr. Aslıhan Yapıcı³, Dr. Duran Çakmak⁴

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada yatarak tedavi gören ve alkol kullanım bozukluğu olan hastaların sosyodemografik ve alkol kullanımına bağlı özelliklerinin cinsiyete göre karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Yöntem: AMATEM Kliniği'nde 1998 ile 2002 yılları arasında yatarak tedavi gören 3851 olguya, alkol kullanım özelliklerini de kapsayan yarı yapılandırılmış sosyodemografik form uygulanmıştır.

Bulgular: Olguların %2.9'unun (n=111) kadın, %97.1'inin (n=3735) ise erkek olduğu saptandı. Kadın hastaların yaş ortalaması (40.78±10.17), erkek hastaların yaş ortalamasına (45.99±9.33) göre düşüktü. Kadın hastalarda boşanmış ve bekar olma, işsiz olma, işi tamamen bırakma ve hiç çalışmamış olma, lise veya üniversite düzeyinde eğitim görmüş olma, özkıyım girişi öyküsü, ailede alkol veya madde kullanımı daha yüksek oranda bulundu. Erkek hastalarda alkol kullanımına bağlı yasal sorunlar yaşanması, alkol etkisinde tehlikeli ve zarar verici davranışların bulunması ve daha önce hapis yaşantısı oranı daha yüksek bulundu.

Sonuç: Alkol kullanan kadın ve erkek hastalar belirli özellikler açısından farklılık göstermektedir. Bu bulgular alkol kullanım bozukluklarında cinsiyet farklılıklarının dikkate alınması gerektiğini düşündürmektedir.

Anahtar kelimeler: Alkol kullanımı, cinsiyet, yatan hasta tedavisi.

Bağımlılık Dergisi 2003; 4: 96-100

SUMMARY

Objective: The aim of this study was to compare socio-demographic and alcohol use related characteristics of inpatients with alcohol use disorder according to the gender.

Method: Semistructured sociodemographic form, which also included questions about substance use characteristics, was applied to 3851 patients who had inpatient treatment at the AMATEM clinic between the years of 1998 and 2002.

Results: The mean age of the female users was (40.78±10.17) lower than the mean age of male users (45.99±9.33). Among female patients, ratios of being divorced and single, unemployed, having high education status, suicide attempt history and alcohol and drug use in family were high. Among male patients having trouble with criminal justice related to alcohol use, dangerous and harmful behaviors while intoxicated, and imprisonment history were high.

Conclusion: Female and male alcohol using patients differ according to some of the characteristics. These findings suggest that gender differences must be taken in to consideration in alcohol use disorder.

Key words: Alcohol use, gender, inpatient treatment.

Journal of Dependence 2003; 4: 96-100

¹ Uzm. Dr. Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, AMATEM Kliniği

² Uzm. Dr. Baltalimanı Kemik Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi

³ Araş. Gör. Dr. Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, AMATEM Kliniği

⁴ Doç. Dr. Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, AMATEM Kliniği

*39. Ulusal Psikiyatri Kongresi'nde poster bildirisi olarak sunulmuştur.

Yazışma Adresi / Address reprint requests to: Dr. E. Cüneyt Evren, Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi,

AMATEM Kliniği – İstanbul – TÜRKİYE

Elektronik Posta Adresi / E-mail address: cuneytevren@hotmail.com Telefon / Phone: +90 (212) 543 65 65

30 Ekim 2003'te alınış, 5 Aralık 2003'te kabul edilmiştir. / Received October 30, 2003; accepted for publication December 5, 2003

GİRİŞ

Çalışmalar alkol kullanım bozukluklarında önemli cinsiyet farklılıkları olduğunu göstermektedir (1). Amerika'da yapılan Epidemiyolojik Alan Çalışması (ECA), erkeklerde bir aylık alkol kullanım bozukluğu yaygınlığının kadınlara göre 5 kat daha fazla olduğunu göstermiştir (2). Yine Amerika'da yapılan Ulusal komorbidite çalışması yaşam boyu alkol bağımlılığını erkekler için %20.1 kadınlar için %8.2 olarak bildirmiştir (3).

Alkol bağımlılığı için tedavi altında olan kadınlarda sıklıkla diğer madde kötüye kullanımına da rastlanmaktadır. Tipik olarak genç alkol bağımlısı kadınlarda (20 ila 29 yaşları arası) alkol ve yasa dışı maddelerin birlikte kullanımını bildirilirken, yaşlı kadın alkol bağımlılarında ise alkolün sıklıkla hekim tarafından reçete edilmiş özellikle trankilizan gibi ilaçlarla birlikte kullanıldığı bildirilmektedir (4). Kadınlar erkeklerle göre alkol kullanmaya daha geç başlamakta ve ilk tedaviye daha erken başvurumaktadırlar (1,5,6). Alkol kullanım bozukluğu tedavisindeki kadın hastalar erkeklerle göre alkol kullanımlarının sebebi olarak sosyal nedenleri daha sık olarak bildirmektedirler. Kadınlar özellikle kendi alkol kötüye kullanımlarının nedeni olarak erkek eşlerinin alkol kullanımını öncelikli neden olarak göstermektedirler (7). Diğer sık saptanan bir bulgu kadınlarda erkeklerle göre depresyon ek tanı yaygınlığının daha fazla olmasıdır (1,5,8).

Kadınlarda aşırı alkol kullanımının erkeklerle göre farklı fizyolojik, psikolojik ve sosyal sonuçları olduğundan cinsiyet farklılığına odaklanan çalışmalara ihtiyaç vardır (9). Alkol kötüye kullanımı yada bağımlılığı olan erkeklerle ilgili verilerin kadınlara yaygınlaştırılması mümkün görünmemektedir (10). Kadınların içme seviyeleri erkeklerinkine yaklaştıkça kadınlardaki içme problemleri alkolün etkilerine karşı aşırı duyarlı fizyolojileri nedeniyle artacaktır (11).

Bu çalışmada yatarak tedavi olan alkol kullanım bozukluğu olan hastaların sosyodemografik özelliklerinin ve alkol kullanımıyla ilgili bazı klinik özelliklerin cinsiyete göre karşılaştırılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Çalışmanın kapsamına, Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi bünyesindeki AMATEM (Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma, Tedavi ve Eğitim Merkezi) kliniğine 1998 ile 2002 yılları arasında yatan hastalar alınmıştır. Hastalarla görüşme yapılarak, sosyodemografik ve alkol kullanım özelliklerine yönelik hazırlanmış soru formu uygulanmış ve veriler bilgisayara girilmiştir. Çalışmanın yürütüldüğü 5 yıl içinde birden fazla olan yatışlardan sadece son yatış çalışma kapsamına alınmış ve daha önceki yatışlara ait veriler çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu işlem gerçekleştirildikten sonra toplam 3851 farklı olguya ait veriler SPSS for Windows 10.0 programında istatistiksel değerlendirmeye alınmış, ki-kare ve t testi kullanılmıştır. Bazı değişkenlerde eksik veri girildiği saptanmış, bu durumda o değişken için eksik verili olgular değerlendirilmeye alınmamıştır. Örneğin 3735 erkek olgunun 6'sının yaşları girilmiştir ve 3729 erkek olgu değerlendirilmeye alınmıştır.

BULGULAR

AMATEM'de 1998 ile 2002 seneleri arasında yatarak tedavi gören toplam 6007 hastanın %64.1'inin (n=3851)

kullandığı ana maddenin alkol olduğu saptanmıştır. Tercih maddesi alkol olanlar arasında 5 kişinin (%0.1) verileri yanlış girildiğinden çalışma dışı bırakılmıştır. Olguların %2.9'unun (n=111) kadın, %97.1'inin (n=3735) ise erkek olduğu saptandı. Kadın hastaların (n=111) yaş ortalaması (40.78±10.17), erkek hastaların (n=3729) yaş ortalamasına (45.99±9.33) göre düşüktü (t=-5.29, p<0.001).

Erkek hastaların büyük bir kısmı evli (%67.3) ve eşyle yaşıyor iken (%60.3), kadın hastaların %37.8'i evli ve %34.9'u eşyle yaşıyordu. Hastaların meslekleri değerlendirildiğinde, erkek hastalarda işçi (%15.8) ve emekli (%18.5) olanların oranları yüksek iken, kadın hastalarda işsiz olma (%44.5) ve öğrenci olanların oranları (%7.3), erkek hastalara göre daha yüksekti. Erkek hastaların %19.1'i emekli ve %41.9'u halen aktif çalışıyor iken, kadın hastalarda çalışmama (%35.1) yada hiç çalışmamış olma (%15.3) oranları yüksek olarak bulundu (Tablo 1).

Öğrenim seviyesi kadınlarda erkeklerle göre daha yüksekti. Lise ve üniversite eğitimi görme oranı erkek hastalarda %33.5, kadın hastalarda ise %59.4 olarak bulundu (Tablo 1). Öğretim gördükleri yıl sayısı ortalaması da kadın hastalarda (n=106) (9.79±4.1) erkek hastalara (n=3593) (8.11±3.75) göre daha yüksekti (t=4.54, p<0.001).

Hastaneye yatırılarak tedaviye alınan hastalarda gözlenen yoksunluk belirtilerinin şiddeti, yoksunluğa bağlı epileptik nöbet öyküsü, deliryum tremens öyküsü, alkol kullanımına bağlı sağlık sorunları ve sosyal sorunların şiddeti açısından erkek ve kadın hastalar arasında anlamlı bir fark saptanmadı. Yasal sorunları ağır derecede yaşama erkek hastalarda (%11) kadın hastalara (%1.8) göre daha yüksek oranda gözlemlendi. Benzer şekilde hapisane yaşantısı olma oranı da erkek hastalarda (%22.2) kadın hastalara (%4.5) göre yüksekti. Alkol etkisi ile tehlikeli ve zarar verici davranışlarda bulunma açısından cinsiyetler arasında anlamlı bir fark saptanmadı (Tablo 2).

Erkek hastaların %52.6'sı tedaviye başvurmadan alkol kullanmadıkları dönem yada dönemlerin olduğunu bildirir iken, kadın hastaların %44.1'i tedavisiz maddeyi kullanmadıkları dönemlerin olduğunu bildirmişlerdir. Daha önce alkol yada madde kullanımı nedeni ile tıbbi yardım alma açısından erkek hastalarla (%56.5), kadın hastalar (%59.5) arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptandı. Daha önce yatarak tedavi görme ve daha önce AMATEM'de yatarak tedavi görme açısından cinsiyetler arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulundu (Tablo 3).

Sigara kullanımı açısından her iki cins arasında anlamlı fark yoktu. Kadın hastaların %46.8'inde, erkek hastaların ise %13.5'inin geçmişinde özkıyım girişim öyküsü saptandı. İki grup arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıydı. Birinci derece akrabalarında alkol veya madde kullanımı olan kişilerin oranı her iki grupta yüksek olmakla beraber, kadın hastalarda (%73.9) erkek hastalara göre (%62.6) anlamlı derecede daha fazla bulundu. Kadın hastaların ailesinde bağımlılık derecesinde alkol kullanma oranı (%45) olup, erkek hastalarinkinden (%32.2) daha yüksek bulundu. Kadın hastaların ailesinde madde kullanımı oranının da (%10.8) erkek hastalarinkinden (%4) daha yüksek olduğu saptandı (Tablo 4).

Alkolü ilk kullanma yaşı kadın hastalarda (n=110) (21.09±6.49) erkek hastalardan (n=3729) (19.21±5.5) yüksekti (t:3.52, p<0.001). Yoğun kullanmaya başlama yaşı açısından ise kadın hastalarla (n=110) (32.18 ± 9) erkek hastalar (n=3727) (33.09±9.88) arasında anlamlı fark saptanmadı (t=-0.96, p=0.34).

Tablo 1: Alkol Kullananların Cinsiyete Göre Sosyodemografik Özelliklerinin Karşılaştırılması

	Kadın		Erkek		X ²	SD	P
	n	%	n	%			
Kiminle yaşıyor					37.33	5	<0.001
Yalnız	32	29.4	745	20.1			
Ana-baba	29	26.6	557	15.4			
Arkadaşlarıyla	3	2.8	20	0.6			
Eşiyle	38	34.9	2260	60.3			
Evsiz	1	0.9	17	0.5			
Diğer	6	5.5	105	2.8			
Medeni durum					48.85	3	<0.001
Evli	42	37.8	2514	67.3			
Bekar	34	30.6	471	12.6			
Boşanmış	28	25.2	638	17.1			
Dul	7	6.3	110	2.9			
Mesleği					123.5	5	<0.001
İşsiz	49	44.5	848	23			
Öğrenci	8	7.3	15	0.4			
Memur	18	16.4	603	16.3			
İşçi	8	7.3	585	15.8			
Ticaret,İmalat, işporta, diğer	23	20.9	960	26			
Emekli	4	3.6	682	18.5			
Çalışma durumu					336.85	6	<0.001
Devam ediyor	31	27.9	1561	41.9			
6 aydır ara	5	4.5	301	8.1			
Tamamen bıraktı	39	35.1	883	23.7			
Hiç çalışmamış	17	15.3	17	0.5			
İş buldukça çalışıyor	2	1.8	227	6.1			
Emekli	10	9	713	19.1			
Diğer	7	6.3	22	0.6			
Öğrenim durumu					33.68	5	<0.001
Okur yazar değil	2	1.8	52	1.4			
Okur yazar	1	0.9	73	2			
İlk	30	27	1706	45.7			
Orta	12	10.8	653	17.5			
Lise	45	40.5	810	21.7			
Üniversite	21	18.9	439	11.8			
Sosyal güvence					13.18	4	0.01
Memur sevki	31	27.9	1072	28.9			
SSK	27	24.3	838	22.6			
Yeşil kart 2022, ücretsiz	17	15.3	919	24.8			
Ücretli	27	24.3	762	20.6			
Acil ve diğer	9	8.1	115	3.1			

Tablo 2: Alkol Kullanımı ile İlgili Özellikler

	Kadın		Erkek		X ²	SD	p
	n	%	n	%			
Yoksunluk belirtisi					4.43	3	0.22
Yok	0	0	40	1.1			
Hafif	16	14.5	367	9.8			
Hafif-Orta	80	72.7	2716	72.7			
Orta-Ağır	14	12.7	611	16.4			
Nöbet öyküsü	12	10.8	505	13.5	0.68	1	0.41
Deliryum Tremens öyküsü	21	18.9	797	21.3	0.38	1	0.54
Sağlık sorunları					0.022	3	0.999
Yok	5	4.5	163	4.4			
Hafif	53	47.7	1765	47.4			
Orta	51	45.9	1732	46.5			
Yaşamı tehdit edici	2	1.8	63	1.7			
Sosyal sorunlar					1.12	3	0.77
Yok	5	4.5	199	5.3			
Hafif	23	20.7	636	17			
Orta	52	46.8	1836	49.2			
Ağır	31	27.9	1063	28.5			
Yasal sorunlar					16.99	3	0.001
Yok	89	80.2	2325	62.4			
Hafif	4	3.6	240	6.4			
Orta	16	14.4	751	20.2			
Ağır	2	1.8	408	11			
Tehlikeli ve zarar verici davranış					1.05	2	0.59
Yok	63	56.8	1984	53.2			
Tehlikeli davranış	19	17.1	599	16.1			
Tehlikeli ve zarar verici	29	26.1	1143	30.7			
Daha önce hapis yaşantısı	5	4.5	831	22.2	19.95	1	<0.001

Tablo 3: Alkol Tedavisi ile İlgili Özelliklerin Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

	Kadın		Erkek		X ²	SD	p
	n	%	n	%			
Spontan remisyon	49	44.1	1963	52.6	3.06	1	0.08
Daha önce tıbbi tedavi	66	59.5	2111	56.5	0.38	1	0.54
Daha önce yatarak tedavi	57	64	1831	63	0.043	1	0.84
Daha önce AMATEM'de yatış					2.23	2	0.33
Yok	44	55.7	1379	50.6			
Bir kez	22	27.8	701	25.7			
İki yada daha fazla	13	16.5	645	23.7			

Tablo 4: Sigara Kullanımı, Özkıyım Girişimi ve Ailede Alkol ve Madde Kullanımı

	Kadın		Erkek		X ²	SD	P
	n	%	n	%			
Sigara	104	93.7	3513	94.1	0.025	1	0.87
Özkıyım girişimi	52	46.8	504	13.5	96.97	1	<0.001
Ailede alkol/madde					6.74	2	0.034
Yok	22	19.8	1161	31.2			
1.derece	82	73.9	2325	62.6			
2.derece	7	6.3	230	6.2			
Ailede alkol					10.47	2	0.005
Yok	22	19.8	1184	31.9			
Kullanım var	39	35.1	1333	35.9			
Bağımlılık var	50	45	1195	32.2			
Ailede madde					35.16	2	<0.001
Yok	99	89.2	3559	96			
Kullanım var	5	4.5	16	0.4			
Bağımlılık var	7	6.3	134	3.6			

TARTIřMA

AMATEM'de 1998 ile 2002 yılları arasında yatarak tedavi gören alkol kullanım bozukluğu olan hastaların %2.9'unun kadın, %97.1'inin ise erkek olduğu saptanmıştır. Kadınlar için saptanan oran AMATEM'de daha önce yapılan çalışmalarla uyumlu olmakla beraber, diğer birçok ülkeye göre düşüktür (3,12). Schober ve Annis (13) özelleşmiş tedavi arayışındaki alkol kullanım bozukluğu olanlarda, kadın erkek oranını 1/4 olarak saptamışlardır. Bununla beraber alkol kullanım bozukluğu olan kadınların, alkol için özel olmayan sağlık tedavi merkezlerinden yardım aldıkları bildirilmiştir. Çeşitli nedenleri olsa da kadınlar bağımlılık için özelleşmiş tedavi programlarında düşük oranda temsil edilmektedir. Bu durum, kadınlarda alkol kullanımının gizli kaldığı, yardım arayışının daha az olduğunu düşündürmektedir. Alkol kullanımı erkekler için toplumda sosyal olarak kabul görmekte beraber, kadınlar için toplumdan gelen baskı tam tersi yöndedir ve kadınlar alkol kullanımına bağlı olarak daha fazla damgalanmaktadır (14).

Kadınlar tipik olarak alkol kullanmaya erkeklerden daha sonra başlamaktadırlar (1,5). İlk alkol kullanılan yaş ile tedavi arayışı arasındaki zamanın kadınlarda erkeklere göre daha kısa olduğu bulunmuştur (15). Kadınların içme süreleri içinde erken dönemde daha fazla tıbbi, fizyolojik ve psikolojik kötüleşme yaşadıkları ve alkol bağımlılığı sürecindeki aşamaları (düzenli kullanmadan kontrol kaybına geçme) daha çabuk geçtiği bildirilmiştir (1). Bendtsen ve arkadaşlarının (9) çalışmasında kadınlarda ilk entoksikasyon yaşama yaşı erkeklere göre 2 sene düşük bulunmuştur. Çalışmamızda ilk alkol kullanma yaşı kadın hastalarda yüksek iken, yoğun kullanmaya başlama yaşı açısından kadın ve erkek hastalar arasında anlamlı fark saptanmaması bu bulguları desteklemektedir. Ayrıca çalışmamızda kadın hastaların yaş ortalamasının erkeklerden düşük bulunmasıyla uyumlu olarak, kadın hastaların tipik olarak tedaviye daha erken dönemde katıldıkları bildirilmektedir (1). Çalışmamızda saptanan bu bulgular yine

ülkemizde yapılan Özkan ve arkadaşlarının (2001) çalışma bulgularıyla da uyumludur (5).

Bendtsen ve arkadaşlarının (9) çalışmasında kadınlarda boşanmış ve işsiz olma erkeklere göre daha sık saptanmıştır. Çalışmamızda kadın hastalarda boşanmış ve bekar olma, işsiz olma, işi tamamen bırakma ve hiç çalışmamış olma oranlarının yüksek bulunması bu bulgularla uyumludur. İş yaşamında kadınların daha fazla yer alması genel olarak onlara ev dışında içmek için daha fazla imkan sağlamış ve kadınlarda içmeyi arttırmış olsa da, bazı kadınlar için ise meslek sahibi olmak koruyucu etken olabileceği bildirilmektedir (16). Benzer şekilde kadın hastaların eğitim düzeyinin yüksek olması, onların sosyal ortamlarda daha fazla bulunma ve alkol kullanma olasılıklarını arttırmış olabilir. Yada cinsiyet ile ilişkili olarak ortaya çıkan sosyalleşme zorlukları ile baş etmek amacıyla alkol kullanıyor olabilirler.

Alkol bağımlısı kadınların erkeklere göre çekirdek ailelerinde alkol bağımlısı rol modellerinin ve alkol bağımlısı eşlerinin olma olasılığı daha fazladır. Kadınlar tipik olarak eş veya arkadaşlarından alkol kullanma için güçlü bir şekilde etkilenmektedirler (1). Kötüye kullanımı olan eş ile yaşamak kadında alkol bağımlılığı ile ilişkilidir (9). Çalışmamızda eşin durumu değerlendirilmemiş olmakla beraber ailede alkol veya madde kullanımı oranı kadın hastalarda erkeklere göre yüksek bulunmuştur. Kadınların erkeklere göre yasal sistem ile daha az sorun yaşadıkları bildirilmiştir (9,17). Bununla uyumlu olarak erkek hastalarda alkol kullanımına bağlı yasal sorunlar yaşama ve daha önce hapis yaşantısı oranı kadın hastalara göre daha yüksek bulundu. Erkeklerin daha fazla davranış problemleri olduğu, kadınların ise daha çok kişiler arası problemler yaşama eğiliminde oldukları bildirmiştir (18).

Kadınlarda erkeklere göre depresyon ve anksiyete ek tanı yaygınlığı daha fazladır ve tipik olarak alkol/madde kullanım problemlerinden önce başlamaktadır (1,8). Kadınlar alkol gibi maddeleri mizaç düzenleyici amaçlı yani tedavi amaçlı kullanıyor olabilirler. Kadınlarda bildirilen yüksek komorbid

oranları, saptadığımız yüksek özkıyım girişim öyküsünün nedeni olabilir. Preuss ve arkadaşları (19) cinsiyetin takipte gelecek özkıyımları belirlemediğini, ancak özkıyım girişiminde bulunan alkol bağımlılarının geçmişinde de özkıyım girişimi öyküsünün yüksek olduğunu bildirmişlerdir. Buna göre çalışmamızda kadın hastalarda yüksek özkıyım girişim öyküsünün bulunması, kadın hastalarda takipte de özkıyım girişim riskinin yüksek olabileceği ve bu açıdan gözlenmeleri gerekebilir.

Tüm bu farklılıklar gözünde bulundurulduğunda, erkekler için düzenlenmiş tedavi yöntemlerinin kadın bağımlıların ihtiyaçlarını karşılamamaları şaşırtıcı olmamalıdır (20). Bu çalışmayla aynı dönemi kapsayan başka bir çalışmamızda, alkol dışı madde kullanım bozukluğu olanlarda da cinsiyet farklılıkları açısından benzer sonuçlar saptanmıştır (21). Çalışmanın kısıtlılıkları, sadece yatan hastaların değerlendirilmiş olması ve klinik farklılıkların değerlendirilmemiş olmasıdır. Bulguların tüm bağımlılardaki cinsiyet farklılığını yansıtması mümkün olmasa da, ülkemizde yatarak tedavi gören hastalarda cinsiyetle ilişkili farklılıkları belirlemekte önemlidir. Bu farklılıklar tedavi planlanırken dikkate alınmalıdır. Çalışmamızda kadınların bağımlılık tedavisine çok düşük oranda katıldığı görülmektedir. Ancak alkol kullanım bozukluğu ile ilgili yapılacak alan çalışmaları, ülkemizdeki gerçek kullanım bozukluğu oranlarını gösterebilir. Bu çalışmalarla beraber kadınların bağımlılık tedavisine katılımları artırılmalıdır. Ülkemizde daha sonra yapılacak çalışmalar cinsiyetler arasındaki klinik farklılıkları ve alkol kullanım bozukluğunun cinsiyetlere göre seyrini belirlemeye yönelik olmalıdır.

KAYNAKLAR

- 1- Brady KT, Randall CL. Gender differences in substance use disorders. *Psychiatr Clin North Am* 1999;22:241-52.
- 2- Regier DA, Farmer ME, Rae DS, et al. Comorbidity of mental disorders with alcohol and other drug abuse. Results from the Epidemiologic Catchment Area (ECA) Study. *JAMA* 1990;264:2511-8.
- 3- Kessler RC, McGonagle KA, Zhao S, et al. Lifetime and 12-month prevalence of DSM-III-R psychiatric disorders in the United States. Results from the National Comorbidity Survey. *Arch Gen Psychiatry* 1994 ;51:8-19.
- 4- Lex BW. Alcohol and other drug use among women. *Alcohol Health and Research World* 1994; 18(3):212-220.
- 5- Pektaş Ö, Kalyoncu A, Mırsal H, Beyazyürek M. Alkol bağımlılarında sosyodemografik değişkenler, klinik özellikler ve tedavi sonuçlarının cinsiyetler arasındaki farklılıklarının incelenmesi. *Bağımlılık Dergisi* 2001; 2(1):25-29.
- 6- Jarvis TJ: Implications of gender for alcohol treatment research: a quantitative and qualitative review. *Br J Addict* 1992; 87 (9) 1249-61.
- 7- Kandel DB, Davies M, Karus D, Yamaguchi K. The consequences in young adulthood of adolescent drug involvement. *Arch Gen Psychiatry* 1986;43(8):746-754.
- 8- Kessler RC, Nelson CB, McGonagle KA, et al. The epidemiology of co-occurring addictive and mental disorders: implications for prevention and service utilization. *Am J Orthopsychiatry* 1996;66:17-31.
- 9- Bendtsen P, Dahlstrom ML, Bjurulf P. Sociodemographic gender differences in patients attending a community-based alcohol treatment centre. *Addict Behav* 2002;27:21-33.
- 10- Chou SP, Dawson DA. A study of the gender differences in morbidity among individuals diagnosed with alcohol abuse and/or dependence. *J Subst Abuse* 1994;6:381-92.
- 11- Ely M, Hardy R, Longford NT, Wadsworth ME. Gender differences in the relationship between alcohol consumption and drink problems are largely accounted for by body water. *Alcohol Alcohol* 1999;34:894-902.
- 12- EMCDDA (European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction). Annual Report on the State of the Drugs Problem in the European Union. Belgium. 1999.
- 13- Schober R, Annis HM. Barriers to help-seeking for change in drinking: a gender-focused review of the literature. *Addict Behav* 1996;21:81-92.
- 14- Blume SB. Women and alcohol. A review. *JAMA* 1986;19;256:1467-70.
- 15- Piazza NJ, Vrbka JL, Yeager RD. Telescoping of alcoholism in women alcoholics. *Int J Addict* 1989;24:19-28.
- 16- Ames GM, Rebhun LA. Women, alcohol and work: interactions of gender, ethnicity and occupational culture. *Soc Sci Med* 1996;43:1649-63.
- 17- Lancaster FE. Gender differences in the brain: implications for the study of human alcoholism. *Alcohol Clin Exp Res* 1994;18:740-6.
- 18- Robbins C. Sex differences in psychosocial consequences of alcohol and drug abuse. *J Health Soc Behav* 1989;30:117-30.
- 19- Preuss UW, Schuckit MA, Smith TL, et al. Predictors and correlates of suicide attempts over 5 years in 1,237 alcohol-dependent men and women. *Am J Psychiatry* 2003;160:56-63.
- 20- Schliebner CT. Gender-sensitive therapy. An alternative for women in substance abuse treatment. *J Subst Abuse Treat.* 1994;11:511-5.
- 21- Evren EC, Saatçioğlu Ö, Evren B, Yancar C, Eken B, Çakmak D. Madde kullanım bozukluğunda cinsiyet farklılığı: AMATEM'e yatan hasta verilerinin incelenmesi. *Düşünen Adam* 2003; 16(3):132-138.